

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

On altıncı İçtima

28.3.1338 Salı

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	388	gidenlerin maaşatı karşılığı olarak Meclis	
2. — Âzayı kiram muamelâtı	388	bütçesine zamaim icrasına dair kanun tek-	
1. — Yoklamada bulunmıyanlardan		lifi (2/498)	389
kıstelyevm icrasına dair Lâzistan Mebusu			
Ziya Hurşid Beyle Karesi Mebusu Ab-		4. — Tezkereler	389
dülgafur Efendinin tavrirleri	388:389	1. — Şehbenderhaneler rüsumunun	
2. — Lâzistan Mebusu Necati Efendiye		tezyidi hakkındaki kanun lâyihasının müs-	
izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı	390	tacelen müzakere edilmesine dair Hariciye	
3. — Konya Mebusu Rifat Efendiye izin		Vekâleti tezkeresi	389:390
verilmesine dair Divanı Riyaset kararı	390	2. — İstiklâl madalyaları kordeleleri	
3. — Teklifler	389	hakkında Büyük Millet Meclisi Reisisanisi	
1. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin,		tezkeresi	389
Yüz paradan fazlaya çay ve kahve satan-		3. — Eski Meclisi Mebusan Reisi Reşad	
ların Temettü vergilerinin tezyidine dair		Hikmet Beyin kabri hakkında Büyük Mil-	
kanun teklifi (2/500)	389	let Meclisi Reisisanisinin tezkeresi	390
2. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin,		5. — Tavrirlar	398
Zonguldak memurinine verilen bir misil		1. — Ergani Mebusu Hakkı Beyin,	
maaşın kat'ı hakkında kanun teklifi		teftişe çıkan ziraat memurlarının harcırah-	
(2/499)	389	larının istirdadına dair tavriri	398
3. — Erzurum Mebusu Salih Efendinin,		6. — Sualler	391
Altmış beş yaşını tecavüz eden mahkûmi-		1. — Kırşehir Mebusu Sadık Beyin,	
nin tahliye edilmelerine dair kanun tek-		postalarda vukubulan tehhüratın sebebi	
lifi (2/501)	389	hakkında Dahiliye Vekâletinden sual tak-	
4. — Büyük Millet Meclisi İdare Me-		riri	391
murlarının, Meclis memurinden askere			

	Sayfa	Sayfa
7. — Mazbatalar	391	
1. — Kaza malmüdürlerinin Maliye Vekâletince intihap ve tâyinlerine dair kanun lâyihası ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası	391	391:398
2. — Ankara Mebusu Mustafa Efendi-		
		398
		398:404

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 2,12

REİS — Birinci Reisvekili Hasan Fehmi Beyefendi

KÂTIPLER : Hakkı Bey (Van), Âtîf Bey (Kayseri)

(Mecliste ekseriyeti tâyin için yoklama icra edildi.)

REİS — Efendim ekseriyetimiz mevcuttur. Müzakereyi küşadediyorum.

Zaptı sabık hulâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

(Birinci Celse hafidir.)

İkinci Celse

Reisisani Rauf Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Ruznamedeki evraki vâridenin muamelesi içtimai âtiye terk edilerek evvelki içtimadan müdevver Adliye Vekâletinden olan istizaha devam olunarak müzakere kâfi görüldü. Verilen muhtelifülmeal, takrirlerden Ergani Mebusu Hakkı Beyle on sekiz refikinin «itimat ve ademiitimat meselesinin tâyini esamî ile reye vaz'ı» hakkındaki takrirleri Vekil Bey tarafından tercih edilmekle mezkûr takrir tâyini esamî ile reye vaz'edilip Adliye Vekili Refik Şevket Beye 16 müstenkif ve 58 ademiitimat reyine karşı 112 rey ile beyanı itimadolarak Salı günü içtima edilmek üzere celseye nihayet verildi.

Birinci Reisvekili
Hasan Fehmi

Kâtip
Van
Hakkı

Kâtip
Kayseri
Âtîf

REİS — Zaptı sabık hakkında mütalâa varmı? (Kabu sesleri) Zaptı sabık hulâsası aynen kabul olundu.

2. — AZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Yoklamada bulunmıyanlardan kistelyevm icrasına dair Lâzistan Mebusu Ziya Hürşid Beyle Karesi Mebusu Abdülğafur Efendinin takrirleri*

REİS — İera kılınan yoklama esnasında mevcudolmıyan zevatın kistelyevme tâbi tutulmasına dair Lâzistan Mebusu Ziya Hürşid Beyin bir takriri var.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Birçoklarının mâzeretleri varsa.. (Mâzeretleri olanlar vardır, gelir sadaları)

REİS — Efendim; mâzeretleri bulunan; rahatsız olanlar bildirirler, onları tabii istisna ederiz.

Bu yoklamada bulunmıyanlardan kistelyevm icrası.. (Gürültüler)

Efendim; Karesi Mebusu Abdülğafur Efendinin de bir takriri var.

Riyaseti Celileye

Ekseriyet temin edilememesine binaen icra edilen yoklamada mevcudolmıyan zevattan kistelyevm icrasını ve bu suretle geçen zamandan husule gelen zararın tazmini ve telâfisini teklif eylerim.

Karesi
Abdülğafur

REİS — Bu yoklamada mevcut bulunmayanlardan bugün için kistelyevm icrasını kabul edenler ellerini kaldırınsınlar. (Ret, ret sadaları) Kabul edilmiştir efendim.

3. — TEKLİFLER

1. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Yüz paradan fazlaya çay ve kahve satanların Temettü vergilerinin tezyidine dair kanun teklifi (2/500)*

REİS — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Yüz paradan fazla çay ve kahve satanların Temettü vergilerine bir misli daha zammına dair teklifi var. (Belediye Meclisi değil burası sesleri) Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

2. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Zonguldak memurinine verilen bir misil maaşın katı hakkında kanun teklifi (2/499)*

REİS — Zonguldak merkez memurini maaşatına zam icrası hakkındaki kanunun tadiline dair Cemil Beyin teklifi, Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

3. — *Erzurum Mebusu Salih Efendinin 65 yaşını tecavüz eden mahkûminin tahliye edilmesine dair kanun teklifi (2/501)*

REİS — Erzurum Mebusu Salih Efendinin 65 yaşını tecavüz eden mahkûmların tahliyelerine dair teklifi kanunisi, Lâyiha Encümenine gönderiyoruz.

4. — *Büyük Millet Meclisi idare memurlarının, Meclis memurlarından askere gidenlerin maaşatı karşılığı olarak Meclis bütçesine zamaim icrasına dair kanun teklifi (2/495)*

REİS — Meclis memurinden askere gidenlerin maaşatı hakkında idare heyeti tarafından tertibedilen bir maddei kanuniye var. Tensip buyurursanız Muvazenei Maliye Encümenine gönderelim.

1337 senesi bütçesine bir tahsisatı munzamma ilâvesi teklif olunuyor.

ÖMER LÜTFİ B. (Amasya) — Zaten; bu bapta bir kanun vardır.

4. — TEZKERELER

1. — *Şehbenderhaneler rüsumunun tezyidi hakkındaki kanun lâyihasının müstacelen müzakere edilmesine dair Hariciye Vekâleti tezkeresi*

REİS — Şehbenderhaneler rüsumunun tezyidi hakkındaki kanunun tesri müzakeresine dair, Hariciye Vekâletinin bir tezkeresi var. Bu teklifi kanununin müstacelen ruznameye alınmasını teklif ediyorlar. Tensibederseniz ruznameye alalım. Bu kanunun ruznameye alınmasını kabul edenler ellerini kaldırınsınlar. Anlaşılmadı efendim. Ruznameye ithal edilmemesini kabul edenler ellerini kaldırınsınlar. Ruznameye ithal edilmiştir.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim, encümeden gelmiş ve pek ziyade ehemmiyeti olan mükellefiyeti ziraiye hakkındaki takrire ait bir mazbata mevcuttur. Müstaceliyeti mahsusa ile gelmiştir ve Meclis de esasen müstaceliyetle kabul etmişti. Rica ederim. Bunun müzakeresi on beş dakikalık bir iştir. Müzakeresini yapalım.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Nevahi kanunu müzakeresine hiçbir şey takaddüm edemez.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Bugün Nevahi kanununa hasredilmiştir. Araya yine başya şeyler giriyor.

2. — *İstiklâl Madalyaları kordeleri hakkında Büyük Millet Meclisi Reisisanisi tezkeresi*

REİS — Efendim, İstiklâl Madalyası kordelâlarına dair Divanı Riyaset kararı var.

Heyeti Umumiyye

Kanunu mahsus mucibince imal ettirilecek olan İstiklâl Madalyaları için İstanbul'dan celbedilen ve Maliye Vekâletinin 9 . II . 1338 tarih ve 29225/445 No. 11 tezkeresiyle Meclisi Âli Riyasetine takdim olunan kordelâ nümuneleri Divanı Riyasetin 8 Mart 1338 tarihli üçüncü içtimanda tetkik edilmiş ve evveleminde Müdafaai Milliye Encümeninin mersul nümuneleri bittetik münasibini tefrik etmesi karargir olarak merbutatiyle encümeni mezkûre tevdi olunmuştu. Müdafaai Milliye Encümeninden mevрут asılları merbut mazbata ile nümuneler Divanı Riyasetin 22 Mart 1338 tarihli dördüncü içtimanda tetkik edilmiş ve İstiklâl Madalyası kordelâlarının arzının Müdafaai Milliye Encümeni kordelâlarının aynı olarak (35) milimetre olması ve Müdafaai Milliye Encümeninin verdiği nümunelerdeki renkler muhtelit olduğundan olbaptaki kanunun beşinci maddesinde tâyin ve tasrih olunan renklerde ve her cinsin yalnız bir

renk ile nescettirilmesi muvafık görülmüş olmakla keyfiyet Heyeti Umumiyenin nazarı takdirine arz olunmuş, gerek Maliye Vekâletinin ve gerek Müdafaai Milliye Encümeninin nümune ve tezkereleri rapten takdim edilmiştir, efendim.

Büyük Millet Meclisi
Reisisanisi
Hüseyin Rauf

REİS — Efendim, Heyeti Celileniz evvelce bu kordelâların tefriki meselesini Divana tevdi buyurmuşunuz. Divan da tefrik meselesini Müdafaai Milliye Encümenine göndermiş ve mütalâasını sormuştu. Müdafaai Milliye Encümeni; üç, dört nevi kurdela tefrik etmiş. O kurdelâları takdim ediyor. O kurdelâların mevcut kanuna merbut olmadığı anlaşıldı. Tensip buyursanız, Divandan Maliye Vekâletine yazacağınız ki, bu kurdelâların arzı tamamdır, kanunun tarifatına muvafık renklerde ve bu arz dairesinde imal ettirsinler. (Muvafık sadaları)

3. — *Eski Meclisi Mebusan Reisi Reşad Hikmet Beyin kabri hakkında Büyük Millet Meclisi Reisisanisi tezkeresi*

REİS — Meclisi Mebusan Reisi Reşad Hikmet Bey kabrinin inşasına dair Divan kararı var.

Heyeti Umumiyeye

Milletimizin hizmetinden pek ziyade istifade ettiği ve edeceği bir zamanda ve Meclisi Mebusan Riyasetinde bulunduğu esnada irtihali darı beka etmiş olan Reşad Hikmet Beyin kabrinin alâmet ve taş rekzedilemediği için ayaklar altında kaldığı anlaşılmıştır. Bütün hayatı memuresinde ve Meclisi Mebusan Riyasetinde millet ve memlekete karşı son derecede ibrazı hamiyet ve sadakat etmiş olan merhumu müşarünileyhin fazail ve mezayayı âliyesine ve Türk milletine ifa eylediği hidematı berküzideye binan kabri pürnurunun inşası için Büyük Millet Meclisi veznesinden beş yüz liranın tahsis ve sarfına Divanı Riyasetin 8 Mart 1338 tarihli ikinci içtimasında karar verilmiş olmakla keyfiyet Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

B. M. M. Reisisanisi
Hüseyin Rauf

REİS — Efendim söz istiyen yok, kararı reynize arz edeceğim. Reşad Hikmet Bey merhumun...

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Kararın bilâmuzakere kabulünü teklif eyledim.

REİS — Zaten söz alan yok. Kabrin inşası için... (Muvafık, muvafık sesleri)

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Karşılığı ne suretle tedarik edilecek? Bunu anlıyalım.

REİS — Efendim, Reşad Hikmet Beyin kabrinin inşası için Meclis bütçesinden beş yüz liranın sarfına muvafakat buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul edilmiştir. Efendim, ayrıca tahsisat istenmiyor. Meclisin mevcudolan bütçesindeki tasarrufatından verileceği için tâyini esamiyle reye vaz'ına lüzum yoktur.

RAGİB B. (Kütahya) — Bunu hangi tahsistattan vereceğiz?

2. — *Lâzistan Mebusu Necati Efendiye izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

Heyeti Umumiyeye

Lâzistan Mebusu Necati Beyin üç ay müddetle mezun addi Divanı Riyasetçe tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

28. III. 1338

B. M. M. Reisisanisi
Hüseyin Rauf

REİS — Lâzistan Mebusu Necati Beyin üç ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul edilmiştir.

3. — *Konya Mebusu Rifat Efendiye izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

Heyeti Umumiyeye

Konya Mebusu Rifat Efendinin üç ay müddetle mezun addi Divanı Riyasetçe tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim. 28. III. 1338

B. M. M. Reisisanisi
Hüseyin Rauf

REİS — Konya Mebusu Rifat Efendinin üç ay mezuniyetini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul edilmiştir.

7. — MAZBATALAR

1. — *Kaza malmüdürlüğünün Maliye Vekâletince tâyinlerine dair kanun lâyihası ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası*

REİS — Kaza malmüdürlüğünün sureti tâyinlerine dair Kavanini Maliye Encümeninin mazbatası var. Heyeti Umumiyyeye mal olmuştur. Listeye ithal ederiz ve münasip bir zamanda ruznamei müzakeratımıza alırız.

6. — SUALLER

1. — *Kırşehir Mebusu Sadık Beyin, postalarda vukubulan tehhüratın sebebi hakkında Dahiliye Vekâletinden sual takriri*

REİS — Postalardaki tehhürata dair Kırşehir Mebusu Sadık Beyin Dahiliye Vekâletinden sual takriri vardır, Dahiliye Vekâletine gönderiyoruz. Cevabıyla beraber sonra okuruz.

2. — *Ankara Mebusu Mustafa Efendinin, Mükellefiyeti Ziraiye hakkında takriri ve İktisat Encümeni mazbatası*

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Arkadaşlar hepinizin hatırımızdadır ki, Mükellefiyeti Ziraiye Kanunu münasebetiyle Ankara Mebusu Hacı Mustafa Efendi tarafından verilen takrir burada mezuubahsolmuştu ve Heyeti Umumiyyeden İktisat Encümenine havale edildi. Fakat birçok âcil hususat mevcudolmak dolayısıyla bugüne kadar geç kaldı. Bu, on beş dakikalık bir iştir. Bu kanunun geç kalması yüzünden birçok hak-sızlıklar ve teşevvüşler vukubulmaktadır. Müsaade ederseniz on beş dakikadan fazla müzakeresi imtidadetmiyecektir. Reye konulmasını teklif ederim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Salı günlerini Meclisi Âli Nevahi Kanununa tahsis etmiştir. Hiçbir şey ona tercih edilemez.

RAGİB B. (Kütahya) — Efendim, halka her şeyi vadedip de hiçbir şey intacetmemek bu Meclisin de şiarı olacaktır. (Doğru, sadaları)

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Reis Bey bu doğru değildir. Zaten ufak bir şeydir.

REİS — Tefvik Rühdü Beyin teklif ettikleri şey henüz ruznamede değildir. Şimdiki teklif ruznameye ithali teklifinden ibarettir. Ruznameye alırsanız diğer mesele takdimi ikinci mesele olur.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Bu kanun değildir. Bu, Hacı Mustafa Efendinin vermiş olduğu takrir üzerine İktisat Encümeninin bir mütalâası alınacaktı. Kanun müzakeresi değildir ve çok yerlerde ziraat dolayısıyla şikâyet vâkı olmuştur. Bu ise ne kanundur, ne de lâyi-hadır, İktisat Encümeninin bir mütalâasıdır.

REİS — Teklif edilen İktisat Encümeni mazbatasının ruznameye ithalini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Ruznameye ithal edildi. Fakat Salı günleri Nahiye Kanununun müzakeresine tahsis edilmiştir. (Gürültüler) Şimdi kabul edilen; bu meselenin yalnız ruznameye ithalidir.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Bu bapta verilen bir takrir İktisat Vekâletine tasviben gitmiştir, bir de kanun mevcuttur. Kanun ahkâmıyla ahali teziye ediliyor. Mahkemelere sevk ediliyor ve cezayı nakdî alınıyor. Bu takrirden ise ceza serd edilmiyor. Bu takriri İktisat Vekilinin mütalâası üzerine müstacelen İktisat Encümenine gönderdiniz ve encümen de mütalâasını bir mazbata ile bildirdi. Bugün mahkeme müte-ariz kavanin karşısında bulunuyor. Filhakika bugün Nevahi Kanununa tahsisi tensibedilmiştir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Kararı bozmayalım.

MUSA KÂZİM Ef. (Devamla) — Karar değildir, tensiptir. Bu da müstacel bir iştir ve halkın ihtiyacı vardır. On dakikalık bir müzakere-dir, müzakeresini yapıverelim.

CEMİL B. (Kütahya) — Reis Bey bendiniz söz istiyorum.

REİS — Buyurun vehbi Bey.

MAARİF VEKİLİ VEHBİ B. (Karesi) — Efendim müsaade buyurursanız buradan arz edeyim. Bir kere vekili aidi yok. İkincisi matbu değil, ne üzerine müzakere edeceğiz? Gayet mühim bir meseledir. Kanunla karar burada teazül edecek. Bunu tetkik etmek icabeder. (On dakikalık bir mesele sesleri).

REİS — Ruznameye ithalini şimdi kabul buyurduğunuz İktisat Encümeninin mazbatasını - ruznamemizde otuz beş mesele olduğuna göre - otuz altıncı sıraya koymak icabediyor. Arkadaşların bâzısı diğer mesele takdimen ve tercihan şimdi müzakeresini istiyorlar. (Hayır sesleri, gürültüler) Şimdi müzakeresini tensibedenler lütfen el kaldırsın. Ekseryetle kabul edildi.

NUSRET Ef. (Erzurum) — Bu bapta Meclis müstaceliyet kararı verdi. Mahpuslar var rica ederim. Mahkemei Temyizi Askerî hakkındaki bizim takririmiz okunmadı. Buna müstaceliyet kararı verilmişti. Lütfen bir an evvel bunun müzakeresi lâzımdır. Bunların mağduriyeti temadi ediyor ve Hazine mutazzarır oluyor. Rica ederim buna bir karar verilsin.

REİS — Efendim, İktisat Encümeni mazbatasını okunacak.

Riyaseti Celileye

Ankara Mebusu Hacı Mustafa Efendinin Heyeti Umumiyyeden muhavvel işbu takriri üzerine gerek takrir muhteviyatı ve gerek hali hazırda tatbik edilmekte olan Nizamnamenin mevaddına ait noktai nazarı anlaşılmalı üzere İktisat Vekilinin huzuriyle tetkik ve mütalâa olundu. Berveğhiâti hususatın Heyeti Celîlerine arzı karargir oldu.

MADDE 1. — Takrir muhteviyatı ve ruhunun kabulüyle Mükellefiyeti Ziraiye Nizamnamesindeki bu hususa mütalâlik maddenin ilgası.

MADDE 2. — Heyeti Vekile tarafından tanzim edilmiş olan işbu Mükellefiyeti Ziraiye Nizamnamesinin tekrar tetkikiyle Mükellefiyeti Ziraiye Kanununun ahkâmı dairesinin geçilmesi.

MADDE 3. — Mükellefiyeti Ziraiye bahsinde ahkâmı cedide vaz'ına ihtiyaç derkâr bulunmasına binaen bu hususa mütalâlik projenin tanzimiyle alelûsul Meclise teklifi.

İktisat Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Menteşe	Antalya
Dr. Tevfik Rüştü	Halil İbrahim
Kâtip	Âza
Çorum	Karahisarî Sahib
Sıddık	Nebil
Âza	Âza
Konya	
Hacı Bekir	

B. M. M. Riyaseti Celilesine

Bugünkü Evrakı Havadiste neşrolunan mecburi ziraat tebliğine cümleiniz muttalî oldunuz. Bu hususun hiçbir faydai amelîyesi yoktur. Zira arazi ve vesaiti istihsaliyesi olanlar zeriyyat yapmaya mecburdurlar. Tenbih ve tebliğe hacet

yoktur. Hazırlanmış tarlası ve vesaiti olmaları için şu zamanda tedarik imkânı yoktur. Bütün reğberler kadınlarına varıncaya kadar zeriyyatla meşguldür. Nadas olmuş bir tarlasını boş bırakamaz. İhzar olunmadık tarlaya tohum atmak bu havalide faydasız ve heder olur. Şimdi ihzar edip zer'etmeye ne vaktin müsaadesi ve ne de hayvan bulmak imkânı vardır. Netice bu tazyik sebebiyle köylünün nefsi için ektiği tohum ve tarlayı bir parça menfaat mukabilinde muvazaaten tüccarlarla müşterek göstermektedir. Binaenaleyh, mecburi zeriyyat yaptıracağız diyerek ahali tazyik ve fena yollara sevke sebebolduktan başka bir faydası olmayan bu teşebbüsten vazgeçerek kabili tatbik olacak çarelere tevessül olunmasını istirham ile takririmin İktisat Vekâletine havalesini teklif eylerim.

Ankara
Mustafa

HASAN (BASRÎ) B. (Karesi) — Efendim, nizamnameyi beğenmiyen İktisat Encümeninin bu nizamnameden daha güzel ve daha kabili tatbik bir esas tesbit ederek bugün karşınıza çıkması lâzımdı. İktisat Encümeninin burada tesbit ettiği ve bir lâyhâ kanuniye maddelerine hiç temas etmiyen maddeleri - zannedirim - Heyeti Umumiyece iyi anlayamamıştır. Bu hususta İktisat Encümeni izahat vermelidir; muamele nâtamamdır. Encümenin izahat vermesi lâzımdır.

HALİL İBRAHİM B. (Antalya) — Efendim, İktisat Encümeninin bu meseleye vaziyet etmesi Hacı Mustafa Efendinin bâzı kimselerin mecburi mükellefiyet Kanunu mucibince, yani hiç ziraatle işgal etmiyen kimselerin mecburi olarak ziraate icbar edilmesi ve kendilerinin ezayı nakdi ile tecziye edilmesi noktasından halkın vâkı olan müracatı üzerine bu bapta verdiği takrire binaendir. İktisat Vekilinin de mütalâası alınarak bunun muvafık olmadığı encümence de tahakkuk etti. Mamafih yalnız bununla iktifa edilmiyerek İktisat Vekâleti tarafından daha iyi bir surette bir proje tanzim edilerek İktisat Encümenine tevdi edildi. Mükellefiyeti Ziraiye Kanununun şu maddesinin - şimdilik müstaceliyetine binaen - Meclis kararıyla lâğvı ve bilâhara da daha iyi bir kararla çıkmak üzere İktisat Encümenine sevk edilmesi bugünün meselesi olduğundan dolaydır.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Efendim, mevzuubahsolan mükellefiyet esasen bir nizamnamedir. Meclisi Âlinin bir kararıyla onun men'i nasıl olur? Yalnız encümen o maddenin tatbik edilmemesini tensibeder ve o yolda muamele yapılmak üzere Heyeti Vekileye havalesi icabeder. Yoksa Meclisi Âli, bir veyahut birkaç maddelik nizamnamenin lâgvına karar veremez.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Müsaade buyurur musunuz? Encümen namına izah edeyim. Ali Süruri Bey biraderimizin mütalâaları doğrudur ve encümen de böyle yapmıştır. Biliyorsunuz ki, elimizde bir Mükellefiyeti ziraiye Kanunu, bir de onun haricinde Mükellefiyeti ziraiye Kararnamesi vardır. Bir kanunu imalden maksat, o kanunun hedef ettiği, istihdaf ettiği gayeye vusuldür. Yoksa umumi mesaili ihtiva etmek değildir. Mükellefiyeti ziraiye Nizamnamesinden beklenen şey, ziraatin miktarını tezyid etmektir. Halbuki orada esnafa ve tıccara tahmil edilen bir madde var ki, tecrübeyle aksi netice verdiği görülmüştür. Eğer maksudolan şey esnafa da tekâlifle mükellef kılmaksa esasen Heyeti Celilenizin elinde birçok kanunlar var. O tekâlifi onların temettülerine ait tekâlîfe zammetmek daha sehildir. Mükellefiyeti Ziraiye Kanunundan maksudolan gayenin kaybolmaması ve suiistimalâta yol açılmaması için gayet haklı olarak encümen, Hacı Mustafa Efendi arkadaşımızın teklifini çok musip görmüş ve Ali Süruri Bevin mütalâası dairesinde Heyeti Celile kararıyla Heyeti Vekileye yazılmasını tasvibetmiştir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Tasviben mi, gidecek?

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Evet efendim, tasviben.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim, şimdiye kadar tatbik edilen bir esas var ki, bu esas yıkmak için Meclisimizin her halde madde kanuniye tedvini suretiyle Hükümete tebligatta bulunması şarttır. Böyle kanun mahiyetinde kanuni olmıyan bir kararla şimdiye kadar tatbik olunan bir maddeyi ceffelkalem yıkmak zannederim ki : Hata olur. Elde bulunan kanun veya nizamname kabili tatbik değilse bunu kabili tatbik bir hale getirmek için yine bir madde tesbiti ve Meclisten bir madde çıkması lâzımdır. Yoksa kararı idari tarzında böyle şimdiye kadar olduğu gibi mevaddı kanuniyeyi iptal

edersek doğru bir iş yapmış olmayız. Sonra efendiler, demin arz ettiğim veçhile İktisat Encümeni bize bir madde kanuniyenin ref'i temennisiyle değil; ref'edilmesi lâzımgeldiğine kaani olduğu maddenin yerine faideli bir maddeyle karşımıza çıkması lâzımgelirdi. Rica ederim şimdiye kadar takibettiğimiz esasları bozmıyalım. Bozacak olursak tam teşrii bir vaziyette bozalım.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — Memleketin menafiine muzır olursa bozulur.

HASAN BASRİ B. (Devamla) — Bu husustaki kanaatimi geçenlerde arz ettim. Bu bapta tekrar izahata lüzum görmüyorum. Bugünkü mâruzatım şekil hakkındadır. İktisat Encümenine tekrar havale edelim. Yanlış bir şekil takib ediyoruz. Yahut Ali Süruri Beyefendinin buyurdıkları gibi, bir madde tanzim; edilmek üzere Heyeti Vekileye gönderelim. Yoksa böyle yapmak hatadır.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim meselede ufak bir anlaşılamazlık var. Elimizde bir nizamname var. Bu nizamname Heyeti Vekilece tanzim edilmiş. O nizamnameyi dârudiraz tetkik ettiğimiz vakit o nizamnamenin istinadettiği kanunun ahkâmından az - çok inhiraf ettiğini görürüz. Binaenaleyh o nizamnamenin mevcudolan ahkâmı kanuniye dairesinde tedvini için tekrar İcra Vekilleri Heyeti tarafından tetkik olunmasını ve aynı zamanda ahkâmı cedide vaz'ına ihtiyaç varsa ona göre yeni teklifatta bulunmaları lüzumunu ve aynı zamanda da Mükellefiyeti ziraiye Kanununa da istinadetmekle beraber tatbiki mucibi muhassenat olmamış olan bir maddenin de artık devamı tatbikinde lüzum olmadığından bahsile nizamnamelerinin ona göre yeniden tadili için ve Heyeti Vekileye havale olunmasını Heyeti Celilelerinden talebediyoruz ki, bizden geçmiş olan nizamnamenin her hangi bir maddesinin tağyir ve tebdili, yerine kaim olacak maddenin buraca yapılması Heyeti Celilece o nizamnamenin heyeti mecmuası tasdik edilmiş mahiyetini daırdır. İşte hem milletin işinin sürüncemede kalmaması ve hem de usulü teşriiye tetabuk etmiyen bir nizamnamenin Heyeti Celileleri tarafından emrivaki tarzında kabul edilmemesi için bu tariki tercih ettik, terviç buyurulmasını da rica ediyoruz.

MAARİF VEKİLİ VEHBİ B. (Karesi) — Hangi noktalar nizamnamede var? Mazbatada mı tesbit ettiniz?

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Hayır; vekil müzakerede hazırdı. Onları gördü, vekil kendisi görmüştür, malûmattardır. Mazbata Heyetçe görülecektir.

VEHBİ B. (Karesi) — Mazbata tesbit edilmiş midir? efendim?

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Üç fıkra üzerine arzu ederseniz teşrih edebilirim. Fakat işlerin sürüncemede kalmaması ve daha doğru bir yoldan ıslah edilerek bize gelmesi içindir ki, bu ciheti muvafık gördük.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Heyeti Vekile kendi kendine nasıl nizamname yapıyor? Sonra kanunun fevkinde nasıl madde tesbit ediyor? (Mesele orada sesleri)

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Cevap vereyim. Heyeti Vekilenin yapmış olduğu nizamname esasen mevcut ve mer'i olan Mükellefiyeti ziraiye Kanuniyle, yine İstanbul'ca 16 Mart'tan evvel yapılmış olan ve mevcudolan Mükellefiyeti ziraiye Nizamnamesindeki ahkâmdan istinbat edilmiştir. Ancak bâzı inhiraftat var. İşte onları ıslah etmek için...

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Meclisten tasvibedilmemiş bir nizamnamedir. İstanbul'un yaptığı Kararname mahiyetindedir. Ancak muhalefet vardır dediniz. Meclisten tasdik edilmeksizin böyle bir nizamname nasıl tatbik olunur?

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Muhalefeti tamme yoktur.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Az farklı dediniz.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Teşrih edeyim. Mükellefiyeti Ziraiye Kanununda askerî tecil ahkâmı yoktur. Halbuki Mükellefiyeti Ziraiye Nizamnamesinde gayrimüslimlerin teciline ait ahkâm vardır. Gerek Kanun, gerek Nizamname İstanbul Hükümetince yapılmış olmak dolayısıyla mer'idir. Ancak bu nizamnamedeki tecil ahkâmında müslimler de karıştırılmıştır. İşin içinde ufak inhiraftatlar var. Muhalefeti tamme yoktur. Hükümet yapamadığı içindir ki, yine kendisine iade ediyoruz. Ve ahkâmı cedide vaz'ına lüzum görülyorsa

Heyeti Celilelerine teklif etmelerini talebediyorum.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Her halde şayanı nazardır.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Şüphesiz.

BEHCET B. (Kangırı) — Nizamname midir, efendim?

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Nizamnamedir efendim. Birisi Mükellefiyeti Ziraiye Kanunudur, birisi de Mükellefiyeti Ziraiye Nizamnamesidir.

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Efendim, Hacı Mustafa Efendinin talebi nedir? Şimdi Ankara'da üç bin bakkal var. Üç yüz, beş yüz de tüccar var, Şimdi Hükümet bunlara diyor ki; yirmi dönüm mezruat yaptıracağız veya bilfiil yapacağız. Fakat Hükümet böyle üç dört bin kişiye yirmişer dönümlük zeriye yaptırmak için arazi göstermemiş, onu bilelim : Böyle bir yer gösterilmemiş. O yeri göstermedikten başka, herkesin bir tarlası var. Hâli arazi yok. Herkes istediği gibi gidip sürsün deniyor : Ben arzu ederdim yirmi dönüm arazi süreyim. Fakat istediğim yerde. Mesele «Kalaba»nın önünde âlâ mükemmel tarlalar vardır. Bunların birisine, ikisine güzelce öküzleri koştururum ve mezruat vücuda getiririm. Şimdi bunlar yapamıyacaklar.. Yapamadıkları gibi ne olacak? Bunların yapamıyacaklarını siz de bilirsiniz. Hadi mahkemeye gönderdik. Yüz lira, iki yüz lira para alın veya on beşer gün hapis.. Neticesi ne olacak? İşin doğrusu bu. İktisat Encümeninin yaptığı mazbata neyse onu kabul etmeli. O madde kanuniyeyi şimdilik tehir etmelidir. Sonra herkesi yalancılığa sevk etmiş olacağız, herkesi beş on para vermek suretiyle bir mazbata almaya mecbur edeceksiniz.

REİS — Hacı Mustafa Efendi, buyurun.

HACI MUSTAFA Ef. (Ankara) — Bilmem daha söylemeye hacet var mı? Takriri vermekten maksadımız malûmdu. Kabul edilecekse edilsin. Yok; reddedeceksek zamanı geçiyor. Kabul olunacaksa suiistimalin önüne geçmiş olacağız.. Bu şey esasen kabili tatbik olmadı efendim.. Bu takriri Heyeti Vekileye gönderdiniz... İktisat Vekili geldi, İktisat Encümeni bir mazbata yapsın da onunla bunu tadil edelim dedi ve

mazbata da geldi, müstacelen müzakere olundu. Kabul olunacaksa bu adamları tazyik edip durmasınlar.. Beyanname vermeyenler bin lira cezayı nakdiye mahkûm edilecekler, vermedi mi? Üç aya kadar hapis... Mademki İktisat Encümeni böyle şey yapacaktı, güzden makinaları getirip üç dört bin dönüm yeri zer'ede ydi, parasını alaydı, yani sürdürüydi, ihzar edeydi, onlara derdi ki; şimdi hadi ekiniz. O yok, o yok. Şimdi bu izacatın da mânası yoktur. Binaenaleyh bunun kabulünü isterim. (Müzakere kafi sesleri)

REİS — Söz alan daha yedi arkadaşımız var.

BEHÇET B. (Kângırı) — Mükellefiyeti ziraiye meselesi nasıl oluyor? Anlamıyorum ki? Hukuku hakikiyesine sahibolan bir heyeti içtimaiyede zannetmem ki, böyle bir şey, kanun ve nizam şeklinde tedvin olunacak bir mesele olabilir. Bütün hukuku esasiye erbabına soruyorum; hukuku esasiyede bir ferdi şu suretle mükellef tutmaya mecbur edecek prensip sahibi bir cemiyet var mıdır âlemde?... (Yok sadaları) Bu, vatan müdafaası mıdır? Yoksa Hükümetin muhtacolduğu bir zahireyi temin etmek mi? Yoksa Hükümetin idaresi için lâzım olan bir parayı istihsal midir? Acaba halk üzerine olan bu tasallutun bir haddi, bir nihyeti yok mudur? Burada yüz lira veya birkaç yüz lirayla dükkân açmış ve bu dükkânı kendine vesilei maişet edinmiş bir kimseye, yirmi dönüm tarla ekeceksin ve ekmezsen şu suretle mücazat göreceksin demek için acaba şimdiye kadar yerde, gökte tanzim olunmuş bir kanun var mıdır? Şimdiye kadar bunu hangi kimse yapmıştır? Acaba buna bir sureti tenfiz vermek size lâyük müdür? Bu kanunun bugün mevki meriyetten kaldırılması vâcip ve hattâ farziyandır. Bâzı arkadaşlarımız her yerde bâzı kanunların müstesnası olduğu gibi bunda da bâzı menfaat olduğunu görmüşlerdir. Ona istinaden bu kanunun tenfizine kıyam ediyorlar. Her ferdimiz bu kanunun ref'i vâcip olduğuna kaidir. Zaten bu kanun hukuku esasiyeye muhalif bir kanundur. Binaenaleyh bunun kaldırılmasına karar verilmesi taraftarıyım.

REİS — Efendim söz olan daha altı arkadaşımız var. Bir de kifayet tavrı vardır. (Kâfi sadaları)

Kifayetî müzakereyi reyinize arz ediyorum. (Kâfi sadaları)

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Yanlış bir muamele yapacağımızı zannediyorum. Çünkü mesele burada anladığımız gibi kürsüde izah olduğu şekilde değilmiş. Bendeniz mazbata muharririnden hususi malûmat aldım. Binaenaleyh lâğvedilmek istenilen maddenin mevzu olduğu nizamnamenin esası kanunmuş. Onun bir maddesinde böyle mecburiyet vazı ve tahmil edebilmek için Hükümete mezuniyet veriliyormuş ve Hükümet de buna istinaden emir vermiş. Binaenaleyh mesele kanuna dayanıyor. Şu halde Heyeti Vekile o maddenin tatbikinde mazur olduğuna kaani ise zaten onun ahkâmını tağyir eden ve onun ahkâmını istimal etmiyebilir. Şu halde Basri Beyefendinin teklifleri esas itibariyle doğrudur. Eğer o kanunun birçok mevaddının tadili ve esaslı ahkâm vaz'ı iktiza ediyorsa Meclisi Âli müstakillen kanun yapar. Öyle nizamnamenin filân tefsirine, tadiline, bilmem nesine hacet kalmaz. Onun için müzakere yanlış vâdide cereyan etmiştir.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim, müsaade buyurun. Ali Süruri Beye cevap veriyorum. Bu maddenin esası; Mükellefiyeti ziraiye Kanuniyle Hükümete verilen mezuniyete müstenittir demiştim. Binaenaleyh kürsüde söylemekle hususi söylemekteki şey aynıdır ve bir şey ilâve edebilirlerse o vakit kabul edeceğim. Bendeniz itirazı gayrivârit görüyorum. Heyeti Vekile arzu ederse bunu hiç şüphesiz kendi salâhiyetiyle de yapar. Eğer bu meselenin elimize gelmesinin şekli tetkik olunursa görülür ki; vaktiyle mebus arkadaşlarımızdan biri tarafından verilen tahrir İktisat Vekâletine havale edilmiş; bunun üzerine İktisat Vekili de buraya gelmiş, mevcudolan kanun ve nizamname ahkâmına muhalif olan ve tasviben kendilerine havale edilen bu tahrir hakkında bir karar verilmek üzere encümene havalesini talebetmiş ve bunun üzerine mesele encümene havale edilmiş. Binaenaleyh encümen de diyor ki; tahrir müeddası musiptir. Ancak siz nizamnamedeki maddeye istinaden şimdiye kadar tatbik etmekte olduğunuz hususu tatbikte devam edebilirsiniz. Maahaza o maddeyi lâğvetmek hakkı da yine sizdedir. Biz onun lâğvını musip görüyoruz. Siz de münasip görürseniz lâğvediniz. Lâğvetmezseniz zaten nizamname mevcudolan bir kanun ahkâmına muvafık olarak yapılmış-

tır. Ancak o vakit ahkâmı kanuniyenin tebdil ve tağyirine ihtiyaç hâsıl olur.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim, Mükellefiyeti ziraiye Kanunu hukuku esasiyenin tarifati dairesinde tanzim ve kabul edilmiş bir kanundur. Onun bir maddesinde Heyeti Vekile tarafından veyahut Heyeti Vükela tarafından bu kanunun suveri tatbikiyesi hakkında bir nizamname kaleme alınacağı musarrahtır. Eğer Heyeti Vekilenin tatbik ettiği nizamname asıl kanuna muhalif ve aykırı bir şekilde ise, bunun ıslahı, nizamnameyi tanzim eden zevata aittir. Binaenaleyh bunun Heyeti Vekileye gitmesi lâzımdır. Yoksa biz burada meselenin esası hakkında bir karar verirsek hata etmiş oluruz. (Hayır, hayır sedaları)

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Biz Heyeti Vekileye havalesini rica ediyoruz.

İSMET B. (Çorum) — Efendim, mesele tenevvür etmiştir. Mükellefiyeti ziraiye Kanununun suveri tatbikiyesine dair yapılan nizamnamenin bir maddesinde Heyeti Vekileye bu salâhiyet verilmiştir. Şimdi encümen diyor ki tüccara böyle bir mükellefiyet tahmili fazladır, zaittir ve bu da salâhiyetimiz dâhilindedir. Binaenaleyh bunu yapmayınız diyor. Yalnız bir mesele vardır, nazarı dikkati celbedecek. Farz edelim bunu tasviben Heyeti Vekileye gönderdik. Heyeti Vekile de mükellefiyeti muvafık bulmuyor. ilga edecek. İlga ettikten sonra şimdiye kadar ekmeğe teşebbüs edilmiş ve yer ekmiş olan adamların hakları ne olacak? Yani hukuku müktesebenin muhafazasıyla beraber badema bu mezuniyetin, salâhiyetin istimal edilmemesi şartını koyunuz ki hakkı müktesep zayi olmasın.

REİS — Efendim, söz alan daha beş arkadaş var.

YUSUF ZİYA B. (Bitlis) — Bu meselenin intaci için vekili aidinin izahat vermesi lâzımdır. Neyi müzakere ediyoruz? Bir türlü anlamıyoruz. İktisat Vekili varsa o versin; yoksa Heyeti Vekileden birisi izahat versin.

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Efendim, meselenin bu kadar mucibi münakaşa olacağını zannetmiyorum. Mesele gayet basittir. Mükellefiyeti ziraiye Kanunu namıyla İstanbul'da tanzim edilen Kararname bugün kanun mahiyetinde ise de mantıksız ve kabiliyeti tatbikiye-

den âri bir Kanundur ve bugün içindir ki Harbi Umumide tatbik edilememiştir. Tabayii besere gayrimuvafık olan ve birçok sanayi erbabını harice sevka saik olan işbu kanunun bir nizamnameyle tatbiki de gayrikanunidir, esası ve fer'i gayrikanuni olan bu nizamnamenin devamı meriyetini temenni etmek bilmem doğru mudur? Teklif gayet basit, encümenin mütalâası gayet musiptir ve sonra bir faidei âcilesi bulunmayan, hiçbir netice ve kavaidi salimeyi mucibolmayan bu kanunu ilga etmek lâzımdır. (Müzakere kâfi sesleri)

REİS — Müzakerenin kifayetini reye koyuyorum. Müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü.

Riyaseti Celileye

Mükellefiyeti Ziraiye Kanunu bir kanundur. Bu kanunun bir maddesindeki tasrihata göre başkaca nizamname de tanzim edilmiştir. Eğer nizamnamede inhiraf varsa onu Heyeti Vekile ıslah eder. Meclis nizamname yapamaz. Heyeti Vekilenin tetkikini beklemeden esası yıkmak doğru değildir. Tasvip mahiyetinde olmuyarak yalnız nazarı dikkati celp mahiyetinde bulunmak üzere Heyeti Vekileye tevdiini teklif ederim.

28 Mart 1338

Karesi

Hasan Basri

Riyaseti Celileye

İktisat Encümeninin mazbatası ihtiyacı nâsa evfak ve maslahata muvafık olmakla müzakere kâfi görülerek mazbatanın kabulüyle Heyeti Vekileye tevdiini teklif eylerim.

Konya

Musa Kâzım

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. İktisat Encümeni mazbatasının reye vaz'ını teklif ederim.

Tokad Mebusu

Rifat

Riyaseti Celileye

Mükellefiyeti Ziraiye Kanunu ile zürradan olmıyan ahali ve esnafı muhtelifeye vukubulan bu teklifat zait ve maslahatın esasına münafidir. Zira bu sene arazi nadas edilip senei âtiyede zer'edilmek mecburiyeti katiyesine karşı bu senenin ilkbaharında zeriyyat için elde müstahzar arazisi olmıyan esnaf, köylülere müracaatle ou-

ların zer'etmiş oldukları araziye gûya bunlar namına ekilmiş şeklinde gösterilip halkın hilâfî hakikat bir şekilde ızrarından başka bir şey değildir. Binaenaleyh esnafa bu mükellefiyeti tahmil eden maddei kanuniyenin ilgasını teklif eylerim.

Malatya
Lûtfi

Riyaseti Celileye

Heyeti Vekile kanun tadiline, nizamname tadiline salâhiyettar değildir. Hilâfî kanun, hilâfî salâhiyet hareketi vâkıa esasen bâtıldır. Ademi-tatbiki ve fevkalkanun hareketâtı vâkıanın nazarı dikkate alınmak suretiyle karar ittihazını teklif eylerim.

Bitlis
Yusuf Ziya

REİS -- Efendim takrirler okundu, iki tanesi encümen mazbatasının kabulünü tekliften ibarettir. (Reye sedaları)

CEMİL B. (Kütahya) — Bendeniz bunun paraya taallûk ettiği bir mesele olduğu için tâyini esamiyle reye vaz'ını teklif ederim.

REİS — Efendim takrirler okundu. Tekrar arz ediyorum; iki tanesi encümen mazbatasının kabulünü mutazammındır. Basri Beyin teklifi de nazarı dikkati celp mahiyetinde mazbatanın Heyeti Vekileye gönderilmesidir. Yusuf Ziya Beyin takriri Heyeti Vekilenin vazife ve salâhiyeti meselesinden bahsediyor ki, mazbataya taallûk etmiyor. Evvelâ Basri Beyin takriri tadil mahiyetinde olduğu için reyinize arz ediyorum. Basri Beyin takririni kabul edenler lûtfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Malatya Mebusu Lûtfi Beyin takriri kanunun ilgası mahiyetindedir. Malûmuâliniz bir kanun ancak bir maddei kanuniye ile ilga olunur. Meclisi Âli bu takriri nazarı dikkate alırsa bir maddei kanuniye tanzim etmesi lâzımdır. (Malatya Mebusu Lûtfi Beyin takriri tekrar okundu)

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Bir maddei kanuniye böyle bir takrirle yıkılamaz. Eğer böyle bir bid'at kabul etmiş olursak bütün kavanin ortadan kalkmış olur.

REİS — Efendim Lûtfi Beyin takririni nazarı dikkate alanlar lûtfen el kaldırsın... Nazarı itibara alınmadı efendim.

Riyaseti Celileye

Mezkûr teklif hakkında İktisat Vekâletinin mütalâası alındıktan sonra bir karar ittihaz edilmek üzere mezkûr Vekâlete havale buyurulmasını teklif eylerim.

Mersin
Yusuf Ziya

REİS — Bu takriri nazarı dikkate alanlar lûtfen el kaldırsın... Nazarı dikkate alınmadı.

Efendim mazbatayı reyinize arz edeceğim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Şimdi mazbatanın hulâsası; Heyeti Vekilenin kanundan aldığı salâhiyete binaen vaz'ettiği bir teklifin muvafık olmadığı, binaenaleyh bu eihet nazarı dikkate alınarak o salâhiyetin istimal edilmemesi mealinde.. (Hayır, sadaları) Evet böyledir. Mesele hâlâ karanlıktır. Arkadaşlar bendeniz zannediyorum ki, bu mazbata noksandır ve encümen de buna muhalefet etmez. Bunu Heyeti Vekileye tasviben havale etmekle beraber malûmuâliniz, her hangi bir mükellefiyet olursa olsun, böyle talimat ve nizamata şeklinde vaz'edilemez. Binaenaleyh Mükellefiyeti Ziraiye Kanununu kanun mahiyetinde olarak muntazam bir surette ve aksar zamanda Meclise getirilmesini de ilâve edelim ki, şarttır.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Encümen namına söyleyeceğim efendim çok teşekkür ederiz maksadımız da odur.

REİS — Takrirler sırayla geliyor. Musa Kazım Efendinin takririni reyinize arz ediyorum. (Tekrar okundu)

REİS — Bu takriri kabul edenler lûtfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Riyaseti Celileye

Mükellefiyeti Ziraiyeyi tatbik etmiyen esnaf hakkında yalnız cezayı nakdî ile iktifa edilmek üzere Heyeti Vekileye havalei keyfiyet buyurulmasını teklif ediyorum.

Kütahya
Cemil

REİS — Bu takriri kabul edenler lûtfen el kaldırsın. (Ret sadaları) Nazarı dikkate alınmadı.

5. — TAKRİRLER

1. — *Ergani Mebusu Hakkı Beyin, teftişe çıkan ziraat memurlarının harcırahlarının istirdadına dair takriri*

Riyaseti Celileye

Mütemadi köylerde hareirah alıp ziraat yapılmadığı halde sahte rapor veren ziraat memurlarının hareirahlarının istirdadını teklif ederim.

Ergani
Hakkı

REİS — Efendim tensip buyurursanız bu

takriri İktisat Vekâletine havale edelim. Nazarı dikkate alınsın.

Nevahi Kanununun müzakeresine başlayacağız. Tensip buyurursanız on dakika teneffüs edelim. On dakika teneffüs edilmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakere; saat : 3,50

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakere; saat : 4,10

REİS — Birinci Reisvekili Hasan Fahmi Beyefendi

KÂTİP : Âtuf Bey (Kayseri)

REİS — Celse küşadedildi.

8. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *İdarei kura ve nevahi kanunu lâyihası ve Dahiliye Encümeni mazbatası*

REİS — Nevahi Kanununun müzakeresine başlıyoruz. Encümene giden 31 nci madde hakkında encümen mazbatası okunacak:

Riyaseti Celileye

31 nci madde yerine kaimolmak üzere Kars Mebusu Cavid Bey ve rüfekası tarafından mütat takrir Dahiliye Encümeninde müzakere edildi. Teklifi vâkıa göre usulü intihabın yuvarlak bırakmak suretiyle icrası için namzet iraesî şeklinin kabulü iktiza etmekte olup kabul olunan otuz beşinci maddeyle tetabuku görülemediğinden reddine karar verilmiş olmakla Riyaseti Celileye takdim kılındı.

29 Mart 1338

Dahiliye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Lâzistan	Yozgad
Esad	Süleyman Sırrı
Kâtip	Âza
Kayseri	Antalya
Âtuf	Ali Vefa
Karahisarî Şarki	Mardin
Mustafa	Midhat

REİS — Efendim eyvelce nazarı mütalâaya alınan takririn şayanı mütalâa olmadığını encümen, mazbatasıyla bildiriyor. Encümenin ayrıca şifahi mütalâası var mı?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yazgad) — Encümen eski maddede ısrar ediyor. Arkadaşımızın teklifi kabili tatbik değil. Çünkü o usul bu usule tekabül etmiyor. Takrirden namzet usulü gösteriyor. Burada namzet yoktur. Onun için bunun kanunla teklifi kabil değildir.

MEHMED RAGİB B. (Amasya) — Encümen kabul edilen prensibe göre bir madde tedvirine mecburdur.

REİS — Ali Rıza Bey bir şey söyleyecek misiniz?

ALİ RIZA B. (Kars) — Bendeniz okunan şeyin ne esbap dolayısıyla reddolunduğunu itiraf edeyim ki iyi anlamadım. Ancak arkadaşımın anlattığına göre bizim fikrimiz iyi anlaşılmamış; namzet meselesi ileri sürülüyor. Bu kolaydır. Meselâ; köylerden çekilen müntahipler nahiye merkezine yığılacak. Yani rey vermeye hakkı olanlar toplanacak ve şûraya ne kadar adam lâzım? On veya yirmi.. Toplanan halktan sual edilecek. Onlar gösterecekler: Meselâ Ali, Veli, Hasan.. Bu isimler namzet olarak yazılacak. Bunların sırayla isimleri yazıldıktan sonra sırayla onlara yuvarlak usulüyle rey verilir. Bilâhara

aldıkları reyler tesbit edilir. Hangisi kazandıysa onlar olur. Yani namzetler, hiç kimse tarafından intihabedilmeyecek. Yine o intihaba hakkı olan insanlar tarafından gösterilecek ve kendileri tarafından hafi olarak intihabedilecektir. Bizim maksadımız buydu. Böyle olursa intihabediciler hiçbir tesir altında kalmazdı. Eğer pusla usuliyile olursa puslaya ismi kendisi yazamaz, diğeri yazarsa suiistimal olur. Tesir altında kalır. Birisi gelecek, diyecek Mehmed Ağayı, Ahmed Ağayı yaz. Fakat hafi usulde herkes kendisinin istediği adamın ismine götürür, perdenin arkasında yuvarlağı sandığa bırakır. Bunda katiyen hile olmaz. Herkes reyini doğru olarak verir. Kime ne verildiğini kimse bilmez, mama-fih Heyeti Celileniz nasıl arzu ederse öyle yapar. Bu bizim kendimizin çıkardığı bir usul değildir. Bizim memleketimizde kırk seneden beri tatbik olunan bir usuldür. Ve buna katiyen hile giremez. Teklifimiz bunun içindir. Pusla usuliyile, yazı usuliyile halkımız okur - yazar olmadığından suiistimale mâruz kalacaklar.

Namzet meselesine gelince; meselâ şûra yi-mi, otuz kişiden mürekkebolacaksa, intihap mahalline gelen sahibi reyler teklif olunacaktır. Şu kadar kişi intihabolunacaktır. Kimi intihabediyorsunuz? Tabii arada bir müşavere olacak. Eğer muvafakat hâsil olursa meselâ, otuz kişi gösterirler. Yok ihtilâf vâkı olursa arkadaşlar arasında daha fazla adam gösterirler, bilâhara rey toplanır, onlardan kim kazanırsa âza olur. Mâruzatım bundan ibarettir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Ali Rıza Efendinin evvelce verip de Heyeti Celilece nazarı dikkate alınan tavrı lütfen okutturulursa daha iyi olur. Ondan sonra söz istiyorum.

Riyaseti Celileye

İntihabediciler üzerinde tesir yapılmasına imkân bırakmamak için bir gözü siyah, bir gözü beyaz bırakılmış iki gözlü bir sandığa perde arkasında taş vaz'etmek suretiyle köy intihaplarının yapılması hususunu teklif eyeriz. Bu cihetin tanzimiyle maddenin ona göre tebdili için encüme iadesini teklif eyeriz.

Kars	Kars	Kars
Cavid	Fahredden	Ali Rıza
Batum		Batum
Fevzi		Ahmed Âkif

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efen-

dim, Kars Mebusu Cavid Beyle rüfêkâsının takriri okundu. Fahreddin Bey tavrını encümen-de izah ettiler. Bizim tesbit ettiğimiz şu esasla kabili telif olmadığına kanaat de getirdiler. Çünkü yukarda kabul edilen bâzı maddeler var ki, bu teklifle kabili telif olmuyor. Meselâ bu usulde şûraya âza olacak zevat mahdut kalıyor. Namzet vaz'ediliyor. Beş yahut on zat. Sonra bu beş zat namına ayrı, ayrı intihap yapılıyor ve her intihabın nihayetinde de on zatın ayrı, ayrı ârası tasnif ediliyor, bu, uzun süreceği gibi bizde böyle namzet usuliyile intihap esası kabul edilmemiştir. Sonra bir de şûra âzasından mâada âza namzedi olarak ikinci bir intihap yapılacak. Bizde şûralar âzasının adedi nahiyenin nüfusuna göre tezayüt, tenakuz ediyor. Olabilir ki, otuz veyahut daha fazlayı bulur. Bundan dolayı beylerin teklif ettikleri şu usul bizim kabul ettiğimiz maddelerle kabili telif değildir ve kendilerine de kanaat geldi ki, bu teklifler kabili tatbik değildir. Binaenaleyh, bunun reddi Heyeti Aliyenize aittir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Ali Rıza Efendinin şifahi verdiği izahatla tavrı arasında bendeniz bir münasebet görmedim. O başka, tavrı başkadır. Yalnız izahatı şifahiyelerinden mülhem olarak bendeniz diyorum ki; gerek nahiyeye şûrası için, gerek vilâyet şûrası için kendisini veyahut âharını namzet göstermek salâhiyetini siz bu kanunda kabul etmediniz mi?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Hayır, bizde namzet yok.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Ne gibi bir mahzur tasavvur ettiniz? Namzet vaz'ında bir güzellik var, çünkü müntahipler içtima edince filân da münasip, filân da münasip diyecekler. Binaenaleyh, elyevm müntahipler birleşince filân filân namzettir, derler. Fakat gerek namzetler meyanından ve gerekse hariçten istediğine rey verebilir. Binaenaleyh, o tarzda bir namzetlik usulü vaz'ının cevazına dair bir madde kanuniye vaz'edilseydi, zannederim, çok münasib olurdu.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efen-dim, tesbit edilen esasta namzetlik usulü kabul edilmemiş. İntihap o suretle serbest olmaz. Beylerin teklifi, namzet usulünün kabulü esasına mütaallik oluyor. Bizim tesbit ettiğimiz esasla bu kabili telif olmadığından reddinde

muztar kaldık. Namzet usulü kanunda yoktur.

ALİ RIZA B. (Kars) — Zaten bizde de namzet usulü yoktur. Tahririmizde de yoktur. İntihaba gelecek zevata, onlara okunacak ki; şûraya şu kadar âza lâzımdır ve bunu siz intihabedeceksiniz. Kendilerinin gösterdikleri isimler yazılacak. O vakit onlar namzet olacak. Yani intihaba gelmezden evvel kimse kendisini namzet göstermeyecek ve ilân edemeyecektir. Sırf müntahipler gösterip müntahipler intihabedeceklerdir. Göstermek şifahi olacak. İntihap usulü hafi olacak. Encümen buyuruyor ki; geç olacaktır. Evet ayrı ayrı intihabedilecek. Fakat onun içindir ki, intihap sağlam olacak. Yani hiç kimsenin reyî gürültüye gitmeyecek ve sui-istimal olmayacaktır. Evet, biraz fazla vakit geçecektir. İş sağlam olsun da varsın geçsin. Mesele budur.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Efendim, maksat tavazzuh etmek için bizim asıl tesbit edilen maddeyi okuyayım :

«Rey puslaları kesbi katiyet eden intihap eetveli mucibince nahiye dâhilinde ne kadar müntahip varsa o miktarın iki misli olmak üzere heyeti intihabiyece ihzar ve heyet mühriyle tahtim olunarak intihabata başlanacağı sırada müntahiplere ikişer ikişer tevzi olunur.»

Bu ikişer tevziinden maksat, malûmu âliniz birisi şûraya intihabolunacak âza için, birisi de namzet için. Beyefendilerin tekliflerinde yalnız şûraya âza olacak zat hakkında yuvarlak verilmiş oluyor. Halbuki biz, bir de namzet usulü kabul ediyoruz. Meselâ; kırk haneden ibaret bir köye altmış zat için intihap yapılmak lâzım geliyor. Buna imkân olmadığından dolayı encümen reddinde muztar kalmıştır.

İBRAHİM B. (Karesi) — Efendim, pusla ile rey vermeye köylüler alışmıştır. Böyle yuvarlaklarla rey vermek, kurunuvüstaya rüعودan başka bir şey değildir.

ABDULLAH Ef. (İzmit) — Arkadaşlar, 31 nci madde hakkında Kars mebuslarının verdiği takrirden anlaşılın bir mesele var. Bunların fikirlerine göre intihabat usulü öyle cereyan etsin ki; ashabi mütegalibeden hiçbir kimse katiyen o intihabata şiddet gösterip de kendisini intihabettirmesin. Maksatları,, gayeleri bu... Yalnız onların fikirlerince meselâ şûraya kaç kişi lâzımsa o kadar kişi namzet gösteriliyor.

Halbuki encümen namına söyliylen arkadaşımız dedi ki : Bizim iki şekil almanız lâzımdır. Halbuki bu ona mâni değildir. Taş usuliyle iki kişi de alabilir. O mümkündür. Bunların ufaek bir meselesini gördüm, müsaade ederseniz onu izah edeyim ki, ne kadar menfaatli, ne kadar iyi olduğunu anlarsınız. Bendeniz Rusya'da ufaek bir mesele gördüm. 15 - 20 kişi toplanmışlar, bir masanın etrafına. Kaymakamlarına da (Galâve) diyorlar. Samiin de oturmuş dinliyor. Birisi istida vermiş, memleket toprağından bir yer istiyor. Ben ziraat yapacağım, şunu yapacağım, bunu yapacağım, memleketin fukarasını geçindireceğim, diyor. Bunların içindeki âzaların nepsî söz söylüyor. Kimi; «Olamaz, vermiyelim.», kimi de; «Verelim.» diyor. Neden sonra baktım; perdenin arkasında bir ışık yandı. Galâve geldi. Bir de baktım ki, meydana bir tarafı siyah, bir tarafı beyaz bir masa getirdiler. Baktılar içinde bir şey yok. Galâve reyini verdi. Herkes sırayla kendi reyini verdi. Mesele çabuk oldu, bitti. Acaip dedim, bunun sebebi nedir? Neden reylerini alenen vermiyorlar? Dediler ki, sebebi vardır. Sebebi nedir? Dedim. Arazinin verilmemesine taraftardır ama, o adam ashabi mütegalibedendir. Onun yanında bir şey söyleyemez. Fakat bu perde arkasına gittiği vakitte siyah tarafa mı koydu, beyaz tarafa mı koydu? Kimse bilemez. Bu da anladım ki, pek doğrudur. Şimdi encümen burada diyor ki; 31 nci madde yapılmış. Bizde isim zikretmek yoktur. Keyfe mettefak kime isterse ona verir. «Encümen, gayemiz budur.» diyor. Halbuki bu encümence kabul edilmiş bir madde olmakla beraber Heyeti Umumiyeniz kabul etmiş değildir. Heyeti Umumiyeniz şimdi kabul edecektir. Şimdi intihabat usulünde Heyeti Umumiye Kars mebuslarının takririni kabul etti. Mademki bu madde reye alınmış ve encümene gönderilmiştir. Fikri âcizanemce gerek Meclisi idare intihabatı ve gerekse şûralar ve gerek mebus intihabatı kâffesi böyle olursa gayet salim olacağında imanum kavidir. Encümen diyor ki; «Efendim, bu uzun olur.» Hayır uzun olmuyor. Şûrayı intihabedecek adamlar soruluyor: Kimi intihabedeceksin? Hasan Efendi, Hüseyin Efendi, Şakir Efendi, Bekir Efendi. Bunlar yazılıyor. Şimdi Hasan Efendinin intihabı yapılıyor.

Şimdi sıra geliyor Hüseyin Efendinin intihabına.. Şûraya gel, diyor. Herif perdenin arkasına gidiyor, kimse onu görmüyor. Hasan Efendiyi isterse beyaz tarafa, istemezse diğer tarafa koyuyor. Geliyor bakıyor Hasan Efendiyi isteyen yok. Hüseyin Efendiyi kaç kişi intihabedecekse ediyor, bunu katiyen hiç kimse görmüyor. Bunu encümen ne için kabul etmiyor? Kabul edilmesinde ne mahzur görüyor? Eğer encümen mahzur görüyorsa, bendeniz bunu anlamıyorum, intihabat gizlidir. Yani intihabat gizli yerde oluyor, kimse görmüyor. İsterse ashabı mütegalibeden birisi ismini koysun, perdenin arkasından kime rey verdiği belli değil ki, onun için bendeniz bu mesele tetkik edilirse çok iyi olur kanaatindeyim. Mütalâatım bundan ibarettir. (Tetkik edilsin, çok muvafık sesleri)

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Arkadaşlar, evvelce bu madde vesilesiyle uzun uzadıya mâruzatta bulunmuştum. Kendim, âcizane vaktiyle düşünerek bulduğum bir usulü de arz etmiştim ve bu usulün badehu Rusya'da ve Yunanistan'da da tatbik edildiğini işittim. Beni o usule sevk eden şâik, milletimin okumak, yazmak bilmemesi idi. Yoksa salim, gayı salim meselesi değildi. Halbuki bilhassa Rusya'daki perde arkasında - sonradan arkadaşlarımdan öğrendim - rey vermek esası gayetle hoşuma gitti. Ve onu kendi usulümden daha mükemmel buldum. Arkadaşlar evvel emirde halkın ne dereceye kadar okur-yazar olduğunu göz önüne getirelim. İkincisi bu yazmak usulündeki mahzurla ve bu yuvarlak usulündeki muhasenatı bir defa karşılaştıralım. Bu apaşıkâr ve gayet basittir. Binaenaleyh bunda tereddüde hiç hacet yoktur. Bahusus Abdullâh Efendinin de buyurdıkları veçhile encümen, Meclisi Âlice kabul edilmiş olan esasatı redde katiyen salâhiyettar değildir. Hattâ o encümen namına burada idareci kelâm eden mazbata muharriri bey arkadaşımız gayetle nazik bir noktaya dokundular ve âlemde dokundukları ve kabul ettikleri nokta katiyen mevcut değildir. «Efendiler, namzet meselesi; ben memlekete hizmet talebindeyim, hakkı reyim vardır.» demekten beni kim meneder? Efendiler, rey vermek hakkından sonra rey talebetmek hakkıdır. Buyuruyorlar ki; büyük olanlar da namzetli-

ğini vaz'ederse; halk nüfuz ve tesir altında kalır. Efendiler; nispi intihabatta, tekâmül neticesinde, mesele o dereceye varmıştır ki, fırkalar, kendilerine mukayyet olan fırkalar efradına cebren ve kahren nizamnameler kabul ettirerek, fırkasının heyeti idaresinin namzetliklerini meydana koyacağından gayrisine rey verdirmez ve o sayededir ki, fırkalar kazanırlar. (İstibdat yaparlar sesleri) Binaenaleyh bir köyde fırkalar teessüs edecek demiyelim.

LÜTFİ B. (Malatya) — Bundan sonra fırkacılık yok...

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Fırkalar mı? Fırkalar böyle teessüs edecektir, öyle teessüs edecektir ki, âtide göreceksiniz. Beni nasıl tasdik edeceksiniz. Efendiler; âtide fırkalar teessüs edecektir ve etmelidir. Lâkin ben, fırkanın bugünkü yokluğu gibi yine bir zaman karşısında kalacağımızı bildiğim için diyorum ki, namzet fırkaları olacak. Nitekim namzet fırkaları, ben filânın taraftarlığını yapacağım, filân, filânın taraftarlığını yapacak; biz muhakkak birer fırka olacağız. Bu haktır, bizi memlekete sırf nâfi bir gayret sarf etmek şartıyla bu hakkımızdan kim menedebilir? Nitekim bundan sonra gelen maddelerde geçen gün bahsettik. Hud'a ile ifal tarihiyle birtakımları nüfuz altına alınmış olur. Efendim, şimdi hulâsa edelim. Ha! bir ikinci noktayı da arz edeyim. Rıza Bey biraderimiz namzet vaz'ı cihetinden bahsederken, «Halk toplanır bu esnada istişare eder. Ve birtakım isimler zikrolunur» dediler. Hayır arkadaşlar mütaaddit kere ve mütaaddit seneler intihap gününde bulundum, gördüğüm şeylerin hiçbirinde görmedim ki, intihap günü hiç bir kimse ağzını açsın. Çünkü o an ruhiyatça, ilmî ruhça dikkat edilecek bir andır. O anda mütaahassis olan gönüller, ruhlar çabuk mağlub olurlar. Lâkin intihabattan evvel herkes istediği kadar, isterse sokaklarda içtimalar yaparak hitabette bulunur. Ya kendisi için veyahut da fırkası için birtakım gayretler sarf edebilir. Velâkin yarın intihabat icra edilecek dendi mi? O gecedan itibaren katiyen ağızlar kapanır. (Kapanmazsa sedaları) Rica ederim ciddiyetle telâkki edelim bu madde kanunun ruhudur. En ruhlu nokta budur. Arkadaşlar nazarı dikkati âlinizi celbederim. Namzetlik sözü, namzet isimleri katiyen intihap esnasında telâffuz edilemez

ve edilmemelidir. Hattâ bir madde koyarak diye-
lim ki; güneş doğduktan itibaren namzetler ka-
bul edilemez. Şu şartı bile kanuna vaz'etmek lâ-
zımdır. Çünkü o esnada ahaliyi kandırmak ga-
yete kolaydır. Şimdi efendim meselenin ruhu;
bu namzetlik meselesi değil, yalnız yuvarlak
usulü mü kabul edilmelidir? Yoksa pusula usulü
mü? Yuvarlak usulünden bahsedilirken intihab-
bın uzun süreceği ileriye sürülüyor. Milletın en
mühim bir işi ve en hayati bir meselesi bir saat
süreceğine bir gün sürsün, bir gün süreceğine
iki gün devam etsin. Yalnız salim bir intihabol-
sun. Binaenaleyh katiyen bu yuvarlak usulünü
kabul etmemiz lâzımdır. Zaten bu esası evvelce
kabul etmiş olan Heyeti Celileniz ikinci bir tas-
dik ile, ikinci bir rey ile tasdik ettiği anda emin
olunuz arkadaşlar, bu Mecliste göreceğiniz ve
görmüş olduğunuz işlerin en büyüğünü görmüş
olacaksınız. (Bravo sadaları)

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarki) — Efen-
diler; biz encümence bu işi hayli nazarı dikkate
aldık ve takrir sahiplerinden Fahreddin Beyi
celbederek sorduk. (İşitmiyoruz sadaları) Mü-
saade buyurun, Ali Rıza Beyin izahatına naza-
ran Rusya'da vukubulan intihap şöyle oluyor :
İntihap günü ne kadar ahali varsa o mahalle ge-
lecekler, şûraya kaç kişi lâzımsa onu bir kere
şifahi olarak aralarında kararlaştıracaklar. On
kişi lâzımsa faraza yirmi kişi tefrik edecekler.
Meselâ en aşağı yirmi kişi namzet ismi yazılacak
ve orada bulunan halkın mecmuuna birisinin is-
mini okuyacaklar, diyecekler ki; bu adamı siz
intihabediyor musunuz, etmiyor musunuz? On-
lar birer yuvarlak atacaklar, ya beyaz, yahut-
ta siyah, beyaz kabule, siyah redde işaret ola-
cak. O bitecek, diğeri gelecek. Keza yirmi kişi
böyle birer birer nihayetine kadar devam ede-
cektir. Bu doğrudur. Fakat böyle içlerinden
namzet vaz'ederlerse bu kolay yapılabilir. Bu
böyle olmakla beraber halkın bu namzetlerden
başka birisini, yani bunlardan gayrısını intihab-
etmek salâhiyeti yok mudur? Bu şekilde olacak
olursa salâhiyeti olmamak lâzımgelir. Benim he-
sabıma nazaran esas, beğendiğini intihabetmek-
tir. Ama hepsi ağız kalabalığı yapmışlar da fi-
lân filân namzettir. Demişler. Böyle şifahi lâf-
la, teşvik ile de olabilir. Namzedolacak zevatin
on, yirmi kişiye hasrı caiz midir? Bu bizim usu-
lü intihabımıza göre katiyen doğru değildir.

Hakikaten yuvarlak meselesindeki muhassanat
kabili inkâr değildir. Fakat otuz kişi intihabol-
nacaktır. Deminki namzet usulünü kabul etme-
nize nazaran, yirmi beş otuz yaşına varan veya-
hut cünha ve cinayetle mahkûm olmiyan bütün
efradı milletin ismini yazmak lâzımgelse, en dar
bir nahiyede 150 kişi bu evsafı haiz zat olaca-
ğından bu yüz elli kişinin ismini bir deftere ya-
zıp bunların beheri için birer birer perde arka-
sına gidip de o kadar milleti kaç ay ve kaç hafta-
da intihabedeceğiz, rica ederim bu kabili tatbik
midir?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Yüz
elli kişi de âza mülâzimi var.

MUSTAFA B. (Devamla) — Evet bu âza-
ların yerine icabında intihabolunabilmek için
yüz elli kişi de âza mülâzimi vardır. Rica
ederim $150 + 150 = 300$ ey! Bu oldu mu? 300
kişi için ayrıca liste yazılacak, beheri için per-
de arkasında bir yuvarlak vermek lâzımgel-
cek, bu kabili tatbik midir? Kabili tatbik ise
yapımız. Sözüm bundan ibarettir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Efendim
mıntakalara ayırmak usulü vardır.

REİS — Efendim, söz alan daha altı arka-
daşımız var. Müzakerelerin kifayetine dair de tak-
rir var...

FAHREDDİN B. (Kars) — Reis Bey mü-
saade buyurur musunuz? bir noktayı arz ede-
yim... Efendiler bizim bu teklifimiz bir mese-
leden dolayıdır. Yani köylerde bulunan aha-
li okumak bilmiyorlar. Rey istimalinde pusla
yazmak usulüyle suiistimale yol açmak pek
kolaydır. Yuvarlak usulünde suiistimal karış-
mıyor. Elimizde müzakere ettiğimiz Nevahi
Kanunu; Rusya'nın (Zimistov) denilen halk
hükümetinin bir kanunudur. Bende onun bir
projesi var. 129 madde. Şimdi elimizdeki
Nevahi Kanununu okudum Mali cihetine ge-
lince, usuller değişmiş. İntihap cihetine gelince,
yine usuller değiştirilmiş ve bâzı maddeleri-
ne gelince; aynen kabul edilmiş. Kanunun ge-
çen seneden beri tatbikatına girilmiş, yal-
nız her bir tesirden azade olarak, bu perde ar-
kasından, yuvarlak usulünden başka bir şekil
bulamamışlar. Bu da köylüler içinde okumuş
adam bulunamadığından dolayı Hükümeti Os-
maniye bize geldiği vakitte birkaç intihap
vukubuldu. Bir köyde bir cemiyet içerisinde

ne kadar müntahibisani, müntahibievvel varsa, yazı yazacak adam kimse ona müracaat ederler. İsim yazdırmak için bir köyde okumuş üç beş adam aneak çıkıyor. Şimdi oraya biriken cemaat sen kimi istersen iste. Sipariş edilmiş, zaten yazı yazan onun istediğini yazıyor ve o da götürüp sandığa atıyor. Ama bizim bu teklif ettiğimiz yuvarlak usülü... Süleyman Sırrı Bey diyor ki; biz namzet usulünü kabul etmedik. Mademki, bu madde Rusya'nın halk teşkilâtının bir maddesinden alınmadır. Eğer çetin gelmezse namzet usulünü kabul edin. Bizim teklifimiz yalnız köy halkı okumak bilmezler ve lâkin kara ile beyaz herkes tefrik eder. Biliyor ki, karaya atsam istemiyorum, beyaz atsam istiyorum.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarki) — Ağızdan namzet nasıl kabul olunur? Biriken heyet diyecek ki, filâmı, filâmı namzet intihabettik. Buna itimadolunur mu?

FAHREDDİN B. (Kars) — Efendim oraya birikmiş olan halk kendi içlerinden seçecekler. Yabancı olmayacak. Şimdi bizim usulümüzle, yani pusla ile rey atmak usulünde ekser köylerimizde hattâ bura köylerinde de okuyup yazan çok olmadığı için, intihabı vaktinde usuliyle yapmak, yalnız yazıcıların oynayacağı role bağlıdır. Eğer bizim halkımızın umumu da okuyup yazmak bilselerdi, tabii Süleyman Sırrı Beyin dediği daha iyi idi. Fakat matteessüf; okumuşlar olmadığı için ve bu usulde her bir tesirden âzade olarak ahalinin menfaati olduğu kabul edilmiş ve bunun tatbikatına kırk sene çalışılmış ve çok güzel bir usul olduğu kabul ve tasdik edilmiştir. Binaenaleyh teklifimizin kabul edilmesini istiham ediyoruz.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Efendim müsaade edermisiniz? Verdiğiniz izahata göre yuvarlak usulünde intihabın perde arkasında olacağı anlaşılıyor. Ta ki köylü şuurulu olup okuyup yazmak öğrenmedikçe suiistimal olacak. Aneak okuyup yazma ihtiyacını tevli deden ve yaşatan bu usule karşı, okuyup yazma ihtiyacından vâreste kılan yuvarlak usulünü nasıl tercih edebileceğiz?

FAHREDDİN B. (Kars) — Bunda bir mâna yoktur.

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Yuvar-

lakla okuyup yazmak ihtiyacından vâreste bırakmış oluyorsunuz? •

FAHREDDİN B. (Kars) — Şimdi oraya biriken komisyon tabii müntahibievvelerin, sahibi rey olanların esamisini defter ediyor. Sandık kilitli olarak heyet huzuruna geliyor. Perde arkasına konulduktan sonra gösterilen namzetlerin isimlerini kâtip okuyor. Meselâ; Tevfik Rüşdü'nün intihabıdır. Herkes gidiyor. İsterse beyaz, istemezse siyah yuvarlak atıp çıkıyor. Ama burada pusla usulünde yazıcılar tarafından tesir yapılıyor. Çünkü kendi yazamıyor. Yazıcı istediğini yazıp veriyor. Ama perde arkasına gittiği vakit yalnız kendi vicdanı, kendi Allahı vardır. Bundan başka kimse yoktur. İsterse beyaz atar, istemezse siyah atar. Her bir tesirden azade olur. (Müzakere kâfi sesleri)

REİS — Efendim, müzakereyi kâfi görenler lûtfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü. Encümenin mazbatasını reyinize arz ediyorum. Encümenin mazbatasını - ki evvelce Kars mebusları tarafından verilen tadilnamenin reddini mutazammındır - kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Lûtfen ellerinizi indiriniz. Encümenin mazbatasını kabul etmeyenler lûtfen el kaldırsın. Efendim, encümenin mazbatasını kabul edilmiştir.

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Meclisi tebrik ederim.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim, encümenin mazbatasını reddedilmekle yuvarlak usulü kabul edilmiş değildir.

REİS — Tabii efendim, ortada 32 nci madde makamına kaimolmak üzere teklif edilmiş bir madde kanuniye yoktur. Yalnız bir prensip vardır. Arkadaşlarımız bir madde kanuniye versinler ki, reye koyayım. Çünkü prensipler madde kanuniye olmaz.

ÂTIF B. (Bayezid) — Encümen o prensibi madei kanuniye şekline soksun.

MUSTAFA B. (Karahisarı Şarki) — Bu karar, karar değildir. Çünkü bakınız Mecliste kaç kişi vardır? Böyle kırk kişi ile kanun çıkmaz. Nisabı müzakere olduğu zaman reye konulmasını teklif ediyorum. Öyle dört rey ile kanun çıkmaz, rica ederim. (Ekseriyet var sesleri)

REİS — Madde kanuniye verecek misiniz?

FAHREDDİN B. (Kars) — Efendim, verdiğimiz takrir münasip görüldü. Encümene ve-

rildi. Encümen reddediyor. Halbuki encümenin mazbatasını Heyeti Celile kabul etmedi.

ATIF B. (Bayezid) — Heyeti Umumiye bu usulü kabul etti.

REİS — Efendim, maddei kanuniyeyi tanımak için encümene iadeden başka çare yoktur.

MUSTAFA B. (Karahisarî Şarki) — Encümen öyle bir madde kaleme alamıyor ve bilemiyor.

HASAN BASRÎ B. (Karesi) — Encümen kanaatinin hilâfında bir şey yaparsa, zannede-

ram, kanaatinin haricine çıkmış olur.

REİS — Efendim, 31 nci maddeyi tekrar encümene iade ediyoruz. Bu madde neticeye iktiran etmedikçe 32, 33 ncü maddelerin müzakeresine imkân yoktur. Çünkü bu esasa istinadeyor. Onun için tensip buyurursanız encümen-den bu madde çıkıp Heyeti Celilenizce kabulü katıye iktiran edinciye kadar müzakereyi tâlik edelim. (Münasip sesleri)

Efendim, Perşembe günü içtima etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakere; saat : 5,10

İçtimai âti Ruznaşesi

1. — Zaptı sabık hulâsası
2. — Evrakı varide :
  - A) Tekâlif ve Levayîhi kanuniye :
    1. Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, vilâyetlerde Adliye Encümeni Riyasetinin kadı-lara verilmesine dair teklifi
  - B) Tezkereler :
    1. Belediye Kanununun dokuzuncu ve İdarei Umumîye Vilâyat Kanununun 105 nci maddelerinin tefsiri lüzumuna dair Dahiliye Vekâleti tezkeresi
  - C) Müteferrik evrak :
    1. Erzurum Mebusu Nusret Efendi ile rüfekasının, Divanı Temyizi Askerî Kanununun ruznameye alınmasına dair takrirleri
    2. Kütahya Mebusu Cemil Beyin, usulü müzakereye dair tefsiri
    3. Çorum Mebusu Ferid Beyin Kontrol Encümeninden istifanamesi
  - D) Mazbatalar :
    1. Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, Umuru evkaf hakkındaki teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası
    2. Karahisarî Sahib Mebusu İsmail Şükrü Efendinin, Düşman istilâsından mutazarır eşhasın Harb Vergisinden afları hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası
    3. Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, İstiklâl mahkemesinden sâdir olacak idam ceza-

larının Meclisten tasdiki hakkındaki teklifin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası

4. Trabzon Mebusu Celâl Beyle rüfekasının, Mürtezikin ve hademei evkafa tahsisatı fevkalâde itası hakkındaki tekliflerinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası

5. Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Muhasebei hususiye müdürlerinin lâğvı hakkındaki teklifinin İdarei Hususiye Vilâyat Kanunu ile tevhidden müzakeresine dair Lâyiha Encümeni mazbatası

6. Harita Dairesi memurinine harcırah itası hakkındaki lâyihai kanuniyeye dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

3. — Bugün müzakere edilecek mevad :

1. 1338 senesi dahiliye bütçesi

2. Vesaiti nakliye mükellefiyeti hakkındaki lâyihai kanuniye

3. Nevahi Kanunu (Salı günleri tahsis edilmiştir*)

4. Muinsiz efrad maaşatı hakkında lâyihai kanuniye

5. Ruznamei müzakerat hakkında müzakere

6. Muvazene Encümeni Müdürü maaşının bütçeye ilâvesi hakkında Muvazene Encümeni mazbatası

7. Harbi Umumi esnasında kura ahalisine zimmet kaydolunan âşarın sureti istifası hakkındaki teklifi kanuni

8. Hiyaneti vataniye ile mahkûm Arap Tahir ve rüfekası hakkındaki hükmün tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası

9. Küreğe mahkûm Trabzonlu Hasan'ın bakiyeyi müddeti cezaiyesinin affı hakkındaki lâ-yihai kanuniyenin muvafık olduğuna dair Adliye Encümeni mazbatası

10. Küreğe mahkûm Kocakafaoglu İbrahim'in bakiyeyi müddeti cezaiyesinin affı hakkındaki lâ-yihai kanuniyenin muvafık olduğuna dair Adliye Encümeni mazbatası

11. Küreğe mahkûm Ali Kirpioğlu Ali'nin bakiyeyi müddeti cezaiyesinin affı hakkındaki lâ-yihai kanuniyenin muvafık olduğuna dair Adliye Encümeni mazbatası

12. Beşreli Mustafa Efendinin affı hakkındaki teklifin Heyeti Vekileye havalesine dair Adliye Encümeni mazbatası

13. Keskinli Hasan Bey ve Battalın afları hakkındaki teklifin Heyeti Vekileye havalesine dair Adliye Encümeni mazbatası

14. Mesken icarlarından iki aylığın Harb Vergisi olarak ahzine dair Süleyman Sırrı Beyin teklifinin reddini mutazammın Lâ-yiha Encümeni mazbatası

15. Malatya Mebusu Sıdkı Beyin, Firariler hakkındaki teklifinin şayanı müzakere olmadığına dair Lâ-yiha Encümeni mazbatası

16. Ankara bağlarındaki tahribata dair istidalar üzerine İstida Encümeni mazbatası

17. Ankara Evkaf Müdürü Ali Rıza Efendinin azlinin yolsuz olduğuna dair İstida Encümeni mazbatası

18. Belediye etibbasının belediye meclislerine âzayı tabiiye olarak devamları hakkındaki lâ-yihai kanuniyenin reddine dair Dahiliye Encümeni mazbatası

19. Antalya ve Erzincan ve Bayezid livalarındaki teşkilâtı mülkiye hakkındaki tekliflerin mütalâası beyan edilmek üzere Dahiliye Vekâletine tevdiine dair Dahiliye Encümeni mazbatası

20. Sinob'da tersane mahallindeki bina hakkında Dahiliye ve Kavanini Maliye encümenleri mazbataları

21. Ukrayna'ya gidecek heyetin tahsisatı hakkındaki lâ-yihai kanuniyeye mütaallik Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

22. Adman Aşireti Reisi Kulu Han Ağanın affı hakkındaki lâ-yihai kanuniyenin reddine dair Adliye Encümeni mazbatası

23. Yorgi hakkındaki hükmü idamın tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası

24. Temya'nın bakiyeyi müddeti cezaiyesinin affı hakkında lâ-yihai kanuniyenin kabulüne dair Adliye Encümeni mazbatası

25. Kanunu Cezanın mevaddı mahsusasının tadili hakkındaki lâ-yihainın tadilen kabulüne dair Adliye Encümeni mazbatası

26. Men'i Müskirat Kanununa tevfikân mahkûm edilenler hakkında Adliye Encümeni mazbatası

27. İstiklâl mahkemesince mahkûm Nuri Haliloğlu Abdullah ve rüfekası hakkında Adliye Encümeni mazbatası

28. Vilâyatı Şarkiye muhacirine verilecek keresteye dair lâ-yihai kanuniye hakkında Kavanin ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası,

29. Harb kazançları itiraznamelerini tetkik edecek komisyona dair lâ-yihai kanuniye hakkında Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

30. Resneli Niyazi Beyin ailesiyle Âtîf Beye muhassas maaşatın devamı tesviyesi hakkındaki teklife mütaallik Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

31. Takdirname ile taltif Kanununun tefsiri hakkında Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası,

32. Ferid Efendinin taltifinin tehhürü hakkında Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası,

33. Yem ve tayinat hakkında Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası

34. Şehbenderhaneler Rüsümünün tezyidi hakkındaki lâ-yihai kanuniye

